

vel obsignari? Porro, quod Lutherani dicunt, parvulos actu credere, dum baptizantur, jam est supra refutatum, neque id Calvinus affirmare audet, tametsi nec rejicere voluerit, ut patet ex lib. IV. Institut. cap. 16. § 19.

Respondet igitur Calvinus, Baptismum parvulorum operari in conscientia parvulorum, cum primum illi usum rationis habere incipiunt, etiamsi ante collatus fuerit: recordantur enim postea Baptismi accepti, et eo signo nutriti, et sustentant fidem suam lib. IV. cap. 16. § 20 et 21. Quod etiam dicit de illis, qui apud Catholicos baptizati sunt, et postea fuit Calvinista lib. IV. cap. 45 § 17. At saltem recte probamus, non recte facere Calvinistas, quod baptizent infantes: Nam longe utilius esset, eos baptizare adulitos, quando fidei sunt capaces. Baptismi enim, quem in infantia accipimus, nullam habemus notitiam, nisi ex narratione aliorum: proinde nec certitudinem habemus, nisi fidei humanae, que fallere potest. Deinde etiamsi certissimi essemus, tamen magis movere res visa, quam auditae, quare melius esset ad fidem alendam, baptizari adulatum, quam infante. Sed alere fidem est primarius finis, et usus Baptismi, ut ex definitione patet; male igitur illi baptizant infantes.

Nec possunt respondere, baptizari infantes, ne forte perirent antequam adolescent, et eo modo decadent sine gratia Dei: Nam Calvinus in Antidoto sess. 6. cap. 5 et alibi, docet, parvulos prädestinatos etiam sine Baptismo salvari, non prädestinatos autem, etiam cum Baptismo perire.

Nihil igitur dicere potest, nisi baptizari infantes ea solum de causa, ut admittantur in externa Ecclesia, seu profiteantur se esse membra Ecclesiae externæ. At hoc etiam non solvit argumentum. Nam ex sententia Calvini lib. IV. Instit. cap. 14. § 3. et seq. finis principialis Sacramentorum est, obsignare promissiones ad alendam fidem; finis minus principialis est, profiteri se esse membrum Ecclesiae externæ. Non autem debet finis minus principialis impediare finem magis principalem; non igitur debent infantes baptizari apud Calvinistas; siquidem apud eos in Baptismo infantium ob finem minus principalem, impeditur finis magis principialis.

Quintum verbum est, «Obsignat», de quo

verbo multa diximus in refutatione sententie Lutheri; ut etiam de reliquis verbis supra diximus in refutatione sententie Zwingii. Superest igitur ut argumenta eorum refellamus.

CAPUT XVII.

Refelluntur argumenta adversariorum.

Argumenta, quibus cum Lutherani, tom Calvinistæ utuntur, ut probent Sacramenta esse signa promissionis, haec sunt. Primo loco adferit Calvinus lib. IV. cap. 14. Instit. § 5. verbo Apostoli ad Rom. IV. ubi Circumcisio vocat σηρπτίδα, id est, sigillum eius pacti, cuius fidei jam antea Abraham fuerat justificatus.

Respondeo Primo; Quæ de sola Circumcisione dicuntur, non possunt trahi recte ad omnia Sacramenta. Recte enim argumentum a generi ad speciem, non contra.

Secundo; Apostolus nullam facit mentionem promissionis, aut pacti, cum loquitur de sigillo Circumcisio: vocat enim eam sigillum justitiae fidei, non sigillum promissionis, et pacti. Vocabular autem sigillum justitiae fidei, vel quia (ut Origenes in hunc locum scribit) Circumcisio obsignabat, et claudebat justitiam fidei, que suo tempore patefacienda erat; id est, sub figura, et typo Circumcisio illius carnalis occulit significabatur, et proinde velabatur Circumcisio cordis, que est vera justificatio, quam Christus allatus erat: vel, (ut Chrysost. et Theophyl. et alii docent) vocatur sigillum justitiae fidei, quia fuit data Abraham in signo, et testimonium justitiae, quam sibi acquisierat per fidem.

Tertio dico; Fuisse hoc privilegium solius Abraham, et non posse transferri ad alios, quasi Circumcisio (ut heretici volunt) in quocumque esset, testificatio esset justitiae illius. Nam privilegium Abrahæ fuit, ut ipse esset pater omnium fidelium, tam præputiorum, quam circumcisorum. Et quia jam erat pater præputiorum fidelium, quia fudem habuerat adhuc præputios existens, ut patet Genes. XII. et ex hoc loco Pauli: *Accepti ipse primus omnium signum Circumcisio, ut hoc modo esset etiam pater omnium circumcisorum* (I). Quia vero hoc privile-

gium habuit merito justitiae, quam acquisierat per fidem, ideo fuit illi signum Circumcisio sigillum justitiae fidei. Porro, cœteris Judæis Circumcisio est quidem signum quoddam, nimis quod sint filii Abrahæ, sed non est illis sigillum justitiae fidei, sicut non sunt omnes Judei patres multarum gentium.

Hæc esse vera, patet Primo; Quia Paulus hæc duo conjungit, cum ait: *Accepti signum Circumcisio signaculum justitiae fidei, ut sit pater omnium credentium*. Non igitur habent signaculum justitiae fidei omnes circumcisi, cum non omnes sint patres omnium fidelium.

Secondo; Quia Paulus distinguit signum a signaculo, seu sigillo. Nam cum ait: *Accepti signum Circumcisio, signaculum justitiae fidei*; pro signo, in Graeco est σηρπτίδα, quod signum in genere significat; pro signaculo est σηρπτίδα, quod proprie signum exprimit. Cur autem distinxit hec vocabula, nisi ut indicaret Circumcisio semper, et omnibus esse signum quoddam, non tamen omnibus, sed soli Abraham fuisse signum justitiae.

Tertio; Scriptura, cum saepissime loquatur de Circumcisione, nequam tamen vocat signum, nisi hoc loco, ubi de Abraham agitur: quod est argumentum manifestum, soli Abraham fuisse Circumcisio signum. Ac certe cap. III. ad Rom. cum Paulus quereret: *Quæ utilitas Circumcisio?* Et responderet: *Multum per omnem modum* (I): debuisse secundum adversarios primo loco ponere hanc primariam utilitatem, quod sit signum divinae promissionis: at hujus nemini quidem.

Secundum argumentum Calvinus ibidem § 6. sumit ex Genes. IX. ubi arcus coelestis dicitur signum foderis inter Deum, et Noe; et ex cap. XVII. ubi Circumcisio dicitur signum foderis inter Deum, et Abraham, posteriusque illius. Si enim Iris, et Circumcisio signa fuerint confirmantia pactum, ac promissionem Dei, cur non idem de Baptismo, et Eucharistia dici possit. Et confirmat argumentum, quia inter homines quoque id usitatum est, ut pacta sanctiora signo externo, ut porca cesa, vel contactu dexteræ, que signa nihil essent, nisi præcederent verba pacti.

Respondeo; Iris, et Circumcisio signa foderis erant, sed ad memoriam juvandam, non ad fidem confirmandam: quemadmodum

nos etiam supra docuimus, Baptismum, et Eucharistiam esse signa commemorativa passionis, et mortis Domini. Multum autem interest, inter signum commemorativum, et confirmativum. Nam signum commemorativum esse potest id, quod oculis objicitur, etiamsi tota ejus efficacia pendaat a promissione; at signum confirmativum non potest esse, si omnino pendaat a promissione. Fuisse autem signa commemorativa tantum, Iridem et Circumcisionem, patet. Nam ita pendebant a verbo Dei, ut si quis non crederet verbo Dei, aut non crederet illud esse verbum Dei, non etiam crederet illa esse signa; et contra, si quis crederet verbo, non egerer illi signis.

Addé quod S. Joannes Chrysostomus ita adducit haec loca: sic enim ait de Circumcisione homil. 39. in Genesim: «Dato, inquit, eis perpetuo memoriali inerit cum eis Circumcisio signum.» Et infra dicit, si signum Circumcisio non esse datum a Deo, ut homines ei crederent, sed fuisse postulatum a Deo ab hominibus, quia Deus non credebat hominibus: «Quando, inquit, non habemus aliquibus fidem, curamus, ut ab ipsius signum, pignoris loco accipiamus: similiter et omnium Dominus sciens mentium inconstantiam, hoc ab eis signum petere voluit. Hee ille. Porro de signo Iridis hom. 28. in Genesim, sic loquitur: «Quid dicas, inquit, o beate Propheta? Recordabor, inquit, Testamento mei, id est, pacti mei, promissionis, pollicitationis: non quia ipse opus habeat recordatione, sed ut nos ad illud signum respondeentes nihil durum suspicemur, sed statim recordemur divinae promissionis, et roboremur, et confidamus.»

Sed objicies eundem Chrysostomum ibidem, qui sic ait: «Si sermo meus non sufficit, ecce et signum do etc.» ubi videtur velle Iridem fuisse signum confirmativum. Sed haec objectio paulo post dilinetur.

Ad confirmationem ex humana consuetudine, Respondeo, multum interesse inter pacta Dei, et hominum. Nam ab homine, qui non videtur ejus animum, et timorem, ne forte nos decipiat, aut obliviscatur pacti, querimus signum externum, ut eo illum convincamus, si negaverit, aut oblitus fuerit: ut Deum non posse fallere, vel obliisci, certissimi sumus.

Tertium argumentum sumit Lutherus in

(I) Rom. IV. 11 et 12.

(I) Rom. III. 1 et 2.

lib. de Babylonica captivitate cap. de Baptismo, ex signis mirabilibus, quibus Deus confirmare solitus est promissiones suas: quale fuit signum in ore, et vellere datum Gedeoni, Judic. VI. et in umbris horologii retrocedente datum Ezechie, III. Reg. XX.

Sed haec et similia non sunt ad rem. Nam miracula, quia non pendent a verbo, sed ex se vim habent, cum sint opera supra naturam; ideo recte adhibentur ad probandum, Deum esse, qui promisit, vel Deum revera aliud promisisse: Sacraenta vero nullam vim habent (ut supra diximus) sine verbo, Atque hinc intelligimus, cur Chrysostomus putaverit Iridem esse signum non tantum memoriale, sed etiam confirmativum. Existimat enim ipse Iridem rem esse novo miraculo institutam; sic enim ait: «Esi aquarum magna sit inundatio; neque sic metuendum, sed confundendum nobis ad miraculum respectibus.» Haec ille. Quia tamen probabilitus est, Iridem rem esse naturalem, ideo diximus, signum fuisse tantum memoriale.

Quartum argumentum sumunt Lutherani ex illis verbis prioris epistole Petri cap. III: *Quod et vos similis formæ salvos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deum* (1). Lutherus enim in commentario hujus loci, Grammam vocem *ἐπερώτησαν*, quam noster interpres vertit interrogationem, vult significare pacatum, et hoc modo exponit: «Baptisma salvos nos facit, non qualiter lavat corpus, sed quatenus obsignat pacatum, quod habet anima cum Deo, dum fide accepit promissiones ejus.» Ex quo sequitur, Baptisma esse sigillum promissionis: Eodem fere modo exponit Calvinus, licet vocem *ἐπερώτησαν* non pacatum, sed responsionem, et testimonium significare velit.

Respondeo: Locus hic præsentis admodum obscurus est, tamen nihil juvat causam adversariorum. *Œcumениus* in commentatori hujus loci, per interrogationem videtur intelligere pignus, et arrabonem. Dicit enim Baptisma esse quasi pignus bone conscientiae, id est, qui Deo inspirante conceperunt bonum desiderium, illi vitam immaculatam sectantur, camque ubique exquirunt, et de ea interrogant: unde cum audierunt per Baptismum mundari animas, mox accurrunt ad Baptismum, ut purgantur sordes ipsos-

rum, atque hac ratione est Baptisma pignus bone conscientiae.

Hoc expositio non favet haereticis, ut patet; tamen non videtur ad mentem S. Petri. Nam sanctus Petrus longe amplius tribuit Baptismo, quam ut sit pignus bonæ conscientiae, cum ait, per Baptismum nos salvare.

Est alia expositio Lyrae, Gagnaei, et Joannis a Lovanio, qui per interrogationem bona conscientiae, intelligent interrogationes et responsiones, que sunt ante Baptismum. Interrogat enim sacerdos cathecumenum: Credis in Deum? et respondet, Credo. Abrenuntias Satane, et pompis ejus? Abrenuntias etc. Qui enim bona conscientia respondent his interrogationibus, illis prodest Baptismus; alii non prodest.

Haec etiam non favet haereticis, sed non videtur literalis; nec est Ambrosii, Basilii, et Augustini, ut putavit Joannes a Lovanio. Nam B. Petrus antithesis facit, cum ait: *Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deum* (1). Lutherus enim in commentatorio hujus loci, Grammam vocem *ἐπερώτησαν*, quam noster interpres vertit interrogationem, vult significare pacatum, et hoc modo exponit: «Baptisma salvos nos facit, non qualiter lavat corpus, sed quatenus obsignat pacatum, quod habet anima cum Deo, dum fide accepit promissiones ejus.» Ex quo sequitur, Baptisma esse sigillum promissionis: Eodem fere modo exponit Calvinus, licet vocem *ἐπερώτησαν* non pacatum, sed responsionem, et testimonium significare velit.

Respondeo: Locus hic præsentis admodum obscurus est, tamen nihil juvat causam adversariorum. *Œcumениus* in commentatorio hujus loci, per interrogationem videtur intelligere pignus, et arrabonem. Dicit enim Baptisma esse quasi pignus bone conscientiae, id est, qui Deo inspirante conceperunt bonum desiderium, illi vitam immaculatam sectantur, camque ubique exquirunt, et de ea interrogant: unde cum audierunt per Baptismum mundari animas, mox accurrunt ad Baptismum, ut purgantur sordes ipsos-

cipientis justificare poterat, ut quodlibet opus meritorum.

Dicent fortasse, interrogationem, seu fidem precedentem non esse causam efficientem ablationis internæ, sed esse dispositiū. At istud quidem recte dicitur, sed non quadrat verbis Apostoli: ipse enim tribuit efficientem huic interrogationi bona conscientiae, majorem, quam ipsi ablationi exterae, que tamen instrumentum est justificatiō.

Est igitur alia expositio, quam puto esse Sanctorum, Augustini tract. 80. in Joannem, et serm. 30. de verbis Domini, et Basili lib. de Spiritu Sancto cap. 15. ut videbilex exprimatur a S. Petro ablutio mentis, qua per antithesim opponitur ablatione carnis, non per causam, ut volebat praecedens opinio, sed per effectum. Est enim usitatisima figura metonymia, qua per effectum intelligimus causam. Vocat igitur Petrus ablationem internam, interrogationem, seu responsione bona conscientiae in Deum, quia ex illa munditia oritur pax, et quietus conscientiae; et proinde responsio bona conscientiae, et etiam interrogatio apud Deum, quia audet cum fiducia Deum accedere, et interrogare, id est, cum eo colloqui, cumque rogare pro se, et pro aliis.

Addo Secundo, locum hunc non favere adversariis, sed nobis, etiam si per *ἐπερώτησαν* accipiatur testimonium, vel pactum. Nam in primis S. Petrus non loquitur de testimonio, vel pacto Dei, sed conscientia nostra: ipsi autem probare debent, Sacramentum esse sigillum testimonii, seu pacti Dei. Multum autem interest inter testimonium, seu pactum Dei, quod illi obsignari volunt Sacramenta, et testimonium, seu pactum conscientiae nostre. Illud enim est verbum Dei scriptum, quod praecedit Sacramenti usum, et fructum, id est, justificationem: testimonium autem conscientiae sequitur justificationem, et proinde Sacramenti usum et fructum.

Secundo, S. Petrus non dicit, Baptisma obsignari pactum, seu testimonium; sed dicit, salvare animas, et effici justificationem, ex qua oritur testimonium bona conscientiae. Id quod probatur ex illo verbo: *similis formæ*. Vult enim Apostolus eo modo nos salvari per aquas Baptismi, quomodo per aquas diluvii salvati sunt, qui erant in arca Noe. Porro aquæ diluvii non salvavunt arcem Noe testificando, vel obsignando, pro-

missiones, sed re ipsa elevando arcem in sublimem, ne obrueretur cum ceteris sedificiis hujus mundi: sic igitur et Baptismus salvos nos facit, non obsignando, et testificando, sed re ipsa justificando animam; unde sequitur, ut diximus, testimonium, sive interrogatio conscientiae bona in Deum.

Quintum argumentum esse posset pro adversaris, testimonium sanctorum Patrum, qui non raro Sacraenta vocant sigilla, seu sigacula.

Respondeo: Longe alia significatione loquantur Patres de signaculis Sacramentorum, quam haeretici faciunt. Patres enim numquam Sacraenta vocant signacula, vel sigilla promissionum Dei, ut haeretici volunt; sed aliquo horum trium modorum loquantur de signaculis. Primo signacula vocant Sacraenta, quia obsignant fideles, et tamquam nota quedam eos separant ab illis, qui non sunt de grege, vel de exercitu Domini. Ita accipit hanc vocem Basilus in exhortatione ad Baptismum: item Hieronymus in cap. IV. ad Ephesios, et Augustinus lib. XIX. contra Faustum cap. 11. et alibi passim. Ita quoque accipit Gregorius Nazianenus, oratione de Baptismo, non procul ab initio, ubi dicit, Baptismum vocari posse sigillum, quia ita conservat hominem baptizatum, ut nota regiae conservant res obsignatae. Nemo enim audet contingere eas, que magni alicuius Regis sigillum habent.

Secondo vocant Sacraenta signacula, quia claudunt intra se rem sacram, id est, invisibilēm gratiam. Id enim, quod clauditur, obsignari solet, juxta illud Apocal. V: *Liber signatus sigillis septem*. Atque haec significatione vocat Augustinus Sacraenta sacra signacula in lib. de cetechizandis rubis cap. 26. et Scholastici, sigillum Confessionis. Hoc etiam fere modo Gregorius Nazianenus, oratione de Baptismo, prope finem, vocat sigillum Baptisma, eo quod obsignat, et claudit multa mysteria, quæ solis fidelibus deleguntur: «Cetera, inquit, intus addisces, que etiam ipsa apud te ipsum occulta, clausaque habebis, Baptismo obsignata, atque retenta.»

Tertio vocant Baptisma sigillum, vel obsignationem fidei, quia Baptismus est publica approbatio, et testificatio fidei ejus, qui baptizatur. Sic enim utitur hac voce Tertullianus in lib. de Penitentia, ubi dicit, catechumenos diu probari an credant, et tandem ubi constiterit, eos vere, et con-

(1) I. Petr. III. 21.

stanter credere, Baptismum illis dari in obsignationem, et approbationem fidei. Quomodo etiam utitur eadem voce Basilius in III. lib. contra Eunomium, ubi dicit, primum oportere credere, et tunc deinceps accipere sigillum fidei Baptismum. In libro quoque de Spiritu sancto cap. 12. vocat Baptismum sigillum fidei, quia'is qui baptizatur, eo signo testificatur se credere.

Denique vocari potest etiam Baptismus sigillum fidei, quia perfectit, et absolvit quodammodo hominem fidem: quomodo veteres vocabant mortem, seu occisionem pro Christo, signaculum martyrii, ut Eusebius refert lib. V. hist. cap. 3. Confessio enim Martyrum, et supplicia pro Christo non habent perfectam laudem, dum periculum est inconstantiae, et mutationis, sed tunc deinde perfecta, et quasi sigillo quadam mutant, et obsignata censerunt, quando morte pretiosa consummavit. Atque haec tenus de definitione.

CONTROVERSIA III.

DE CAUSIS SACRAMENTI.

CAPUT XVIII.

Sacraenta compoun ex rebus, et verbis, ut materia et forma.

De causis Sacramenti disputatur, Primum de intrinsecis causis dicam. Deinde de extrinsecis. Ac de intrinsecis tres erunt questiones. Prima; An Sacraenta constent ex rebus, ut materia, et verbis, ut forma. Secunda; Que sint illa res, et illa verba. Tertia; An res illae, et verba ita determinata sint, ut nihil in eis mutari possint.

Prima questione; Utrum Sacraenta constent rebus, et verbis, tamquam materia, et forma, etsi solum inter Catholicos disputatur, non tam ob discordiam eorum, quam ut res explicetur: et tamen questione utilissima, vel etiam necessaria propter calumnias hereticorum, qui ex hoc dogmate Catholicorum, quo requirimus res, et verba in Sacraenta, conantur ostendere, multa non esse Sacraenta ex his, que nos hab-

bemos pro Sacraenta. Sunt igitur variae Doctorum sententiae.

Prima est quorundam recentiorum, qui volunt proprii in Sacraenta materiam, et formam non esse res, et verba, sed rem sensibilem esse materiam, sive sit res, sive verbum, sive utrumque, significacionem autem esse formam. Quod vero communiter dicitur, rem in Sacraento esse materiam, verbum esse formam, volunt explicandum esse de Sacramento materialiter sumpto. Ita docet Dominicus a Soto in IV. dist. I. quest. I. art. 1. et 2. quod idem videtur dicere Cajetanus in 3. par. quest. LX. art. 6. nisi quod Cajetanus affirmit, significacionem Sacraenti esse unam et simplicem, resultantem ex composite sensibili ex rebus et verbis; quod Soto non dicit.

Altera sententia est aliorum, qui docent, Sacraumentum ipsum, et non solum ejus partem materiale, constare ex rebus ut materia, et verbis ut forma. Ita S. Thomas III. par. quest. LX. art. 6. ad secundum, et veteres Theologi communiter.

Rursus quidam existimant, non omnia Sacraenta constare rebus, et verbis, sed solum quædam. Ita Durandus in IV. dist. I. q. 3. et Adrianus quest. 2. de Baptismo.

Alii docent omnia Sacraenta novæ legis, constare rebus, et verbis. Ita Alexander Alensis IV. pars summæ quest. 8. memb. 3. art. 1. et 3. et Theologi communiter in dist. I. vel 3.

Alli denique volunt omnia Sacraenta constare rebus et verbis, si res et verba accipiuntur largo modo pro iis signis, que aut sunt verae res, et vera verba, aut certe vicem eorum gerunt; si vero accipiuntur in rigore, non constare omnia Sacraenta rebus et verbis. Ita docet Dominicus a Soto in IV. dist. I. quest. I. art. 6. et alii quidam recentiores. Sed iste opinione magna ex parte conciliari possunt.

Sit igitur Prima propositio: « Sacraenta veteris legis probabile est non habuisse res, et verba, sed solas res. » Hæc est S. Thomæ 3. par. quest. LX. art. 6. ad ultimum. Ratio est, quia in Scriptura veteri, ubi prescribuntur præcipui ritus Sacramentorum, nulla fit mentio verborum, ut patet Genes. XVII. ubi prescribuntur ritus Circumcisio. Exod XII. ubi prescribuntur ritus Agni Paschalis Levit. VIII. ubi prescribuntur ritus Ordinationis. Præterea ratio postulare videbatur, ut

CAPUT XVIII.

Sacraenta nova ab ipso Christo instituta, signa essent clariora, quam vetera, que Moses, ut Dei minister, instituit.

Posset objici, quod Levit. IV. ubi prescribuntur sacrificia pro peccato (que erant etiam Sacraenta Testimenti veteris, ac respondebant Sacramento nostro Pocula), ut S. Thomas docet 1. 2. quest. CII. art. 1.) prescribitur etiam, ut oret sacerdos pro iis, quorum est Sacrificium. Sed responderetur, orationem illam sacerdotis non fuisse de essentia Sacrificii pro peccato, sed solum addi debuisse in usu, seu administratione Sacraenta illius ad facilius impetrandum. Id quod ex eo colligitur, quod, ut ibidem habemus, in Sacrificio pro peccato sacerdotis nulla oratio adhibetur, sed solum in Sacrificio pro peccato aliorum de populo. Illud autem quod habetur Num. V. de verbis prescriptis in cæremonia Zeleoty, non est ad rem. Illa enim cæremonia non erat Sacraumentum, cum non esset instituta ad sanctificandum, sed ad investigandum, et puniendum adulterium.

Secunda propositio: « In Sacraentis omnibus nova legis inveniuntur res, ut materia; et verba, ut forma. » Hæc propositio saltem quoad modum loquendi, negari non debet. Habetur enim expresse in Concilio Florentino, in instructione Armenorum, que facta est, ipso approbante Concilio, ut ibidem legimus. Præterea habemus in Scripturis, expresse res, et verba in quatuor Sacraentis, nimur in Baptismo Matth. XXVIII: *Baptizantes eos in nomine Patris, et Fili, et Spiritus sancti.* In Eucaristia Matth. XXVI. ubi ponitur panis, et verbum: *Hoc est corpus meum* (1). In Confirmatione Actor. VIII. ubi ponitur manus impositio et oratio, que verbis fit. In extrema unctione, Jacobii V. ubi ponitur unctio et oratio. Credibile igitur est alia etiam Sacraenta constare rebus, et verbis, licet non habeant ita expresse in Scripturis. Item est communis sententia veterum Theologorum, uno Durando, vel aliis paucis exceptis, quorum loquendi modus corrigendus est, licet in re non multum discrepant a ceteris.

Tertia propositio: « Non solum quod est materiale in Sacraento, sed ipsum totum Sacraumentum recte dicitur constare ex rebus, ut materia, et verbis, ut forma. » Hæc est aliquo modo contra Cajetanum, et So-

tum: quamvis quod ipsi dicunt, etiam aliquo modo sit verum.

Notandum igitur, Sacraumentum proprie non esse compositum aliquod Physicum, neque artificiosum, sed cum utroque habere similitudinem quædam. Et quidem si conferantur cum composito artificioso, tum sine dubio forma ejus partim est significatio, partim virtus operativa; materia vero sunt res ipse, et verba, in quibus residet significatio, et virtus illa operativa. Ut enim in composito artificioso tota substantia dicitur materia, forma vero est quoddam accidentia: ita Sacraumentum, ut signum, formaliter dicit significacionem; ut causa, dicit vim operativam; reliqua omnia ad materiam, seu subjectum pertinent. Et hoc modo accipiendo Sacraenta, recte dicunt Cajetanus et Sotus.

Tamen potest etiam Sacraumentum considerari, ut est simile composito Physico. Nam ut in composito Physico materia præcedit: forma accedit, ita Sacraento accedit verbum ad elementum. Item ut in composito Physico materia est indeterminata, sed coarctatur a forma; ita in Sacraento verbum determinat indifferentiam elementi. Denique, ut in composito Physico materia est imperfecta, forma est perfecta, et dat esse rei: ita in Sacraento verba sunt rebus perfectiora, cum sint signa multo clariora, et præstantiora.

Et hoc modo totum verbum cum sua significacione est forma, et totum elementum cum sua significacione, est materia. Id quod probatur Primo, quia ita loquitur Concilium Florentinum, et veteres Theologi. Nam ipsi dicunt, Sacraumentum constitutum ex re, et verbo, ut ex materia, et forma. At remota significacione, nulla est compositio ex re, et verbo; non enim est alia conjunctio rerum, et verborum, nisi quatenus rei significatio indeterminata, determinatur per significacionem verbi. Non igitur Concilium, et Theologi volunt solum subjectum significacionis constitui ex rebus, et verbis, sed totum ipsum Sacraumentum etiam ut signum est formulariter.

Præterea compositio ex re sensibili, et significacione, non est compositio ex materia et forma, ut partibus essentialibus, sed est compositio ex subjecto, et accidente. At Concilium, et Theologi dicunt: Sacra-

menta constare ex materia et forma, non ex subiecto, et accidente: sepe etiam addunt, ideo non posse ab Ecclesia mutari materiam, aut formam Sacramentorum, quia sunt de essentia, seu substantia.

Secundo probatur ratione. Nam significatio Sacramenti, non est una significatio simplex, ut Cajetanus docet, sed duae sunt partiales, ex quibus una totalis componitur. Ergo ipsa etiam significatio ex materia, et forma componetur, ut ex partibus essentilibus.

Antecedens probatur dupliciter. Primo: Antequam fiat conjunctio elementi, et verbi, utrumque habet suam significacionem: Sed ex coniunctione non perit ultra significatio: Non enim potest verbum tollere significacionem elementi, que est naturalis, sed solum eam determinare, nimirum, ut cum aqua, exempli causa, naturaliter significare possit qualibet purgationem, determinetur a verbo ad significandam purgationem a peccatis. Manet igitur utraque significatio, sed conjunguntur inter se, ita ut ex duabus partialibus, fiat una integra, et totalis.

Secundo: Tam verbum, quam elementum in Sacramentis significat aliud, ut omnes docent, et patet etiam ex S. Thoma III. par. quest. LX. art. 6. ad primum et secundum. Sed verbum non communicat elementum suam significacionem, neque verbo elementum: duas sunt igitur, non una, Assumptio probatur. Quia elementi significatio naturalis est, ut ibidem ait S. Thomas, verbi autem voluntaria. Non igitur significatio elementi communicatur verbo, quia tum naturalis esset, non voluntaria verbi significatio: et contra, significatio verbi non communicatur elemento, quia tunc elementi significatio esset mere voluntaria, et nullo modo naturalis.

Quarta proposicio: « Ut Sacramenta constare dicantur rebus, et verbis, non est necesse, ut res non sint verba, et verba non sint res, sed sat est si aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi. » Hæc proposicio conciliat tres ultimas sententias. Nam ut Ledesmius recte monet, quest. I. art. 6. non est questio inter Durandum, et alios, nisi de nomine.

Probatur proposicio. Nam in Sacramento Penitentie potest fieri, ut nulla sint alia signa praeter verba. Ex communii enim consensu Theologorum, in Sacramento Penitentie, forma est absolutio; materia remota sunt

peccata; materia proxima sunt actus penitentis, id est, contrito, confessio, et satisfactio, quatenus signo externo produntur. Potest autem fieri, ut quis non habeat nisi peccata verbo commissa; et tunc materia remota erunt sola verba. Potest etiam fieri, ut non ostendat signa contritionis, confessionis, et satisfactio, nisi verbis. Non enim est de essentia Sacramenti, ut penitentis ploret, suspiret, flectat genua etc. sed si tantum verbo dicat sua peccata, et dicat se esse contritum, et velle satisfacere, potest absolviri: quare materia etiam proxime tunc non erunt, nisi verba. Vero tamen dicuntur esse in eo Sacramento res, et verba, quia peccatum verbo commissum, non ut verbum, sed ut peccatum est materia confessionis: peccatum autem formaliter non est verbum, sed res a verbi ratione valde distincta. Sic etiam confessio non est proprie materia Sacramenti, ut oratio quedam, sed ut actio penitentis. Nam ut eleganter docet S. Thomas in IV. dist 14. quest 1. art. 1. singulare est in hoc Sacramento, ut actio susceptientis sit pars essentialium Sacramentorum. Ut enim inter corporalia medicamenta, quedam sunt omnino extrinseca, ut emplastrum, quæ applicantur regrotis, et non requirunt ejus actionem, ut partem medicamentorum; quedam alia partim sunt extrinseca, partim intrinseca, ut quedam potionis, quæ requirunt ut partem medicamentorum, ambulationem: sic etiam quedam Sacra menta omni ex parte applicantur, et conferuntur a ministro, ut Baptismus, Eucharistia etc. sed Sacramento Penitentie partim applicatur a ministro per absolutionem, partim requirit ipsius regroti actionem, nimirum confessio nem etc.

Idem jam de forma ostendere possumus; nam in Sacramento Matrimonio omnium consensu, loco verborum sufficiunt nutus, aut litteræ; modo sufficienter exprimatur consensus utriusque partis. Quod vero ait Nicolaus Papa 27. quest. 2. can. Sufficiat; et Alexander Papa, cap. Cum locum, de sponsalibus, et matrimonio, solum consensum efficere Matrimonium; non ita est accipendum, quasi consensus interior sufficiat signo externo: siquidem idem Alexander, cap. Licet, de sposa duorum, docet necesse esse, ut consensus, verbis consensu exprimatur. Itaque illa particula: « Solus consensus dicitur efficere Matrimonium: » non excludit signum, quo exprimitur con-

sensus, sed excludit consensum parentum, et solemnitatem, et alia, quæ non sunt de essentia Matrimonii.

Quinta proposicio: « Non est necesse, ut in omni Sacramento res, et verba ita conjungantur, ut partes essentialis ejusdem res. » Notandum est hoc loco, Sacramentum habere quamdam similitudinem cum rebus naturalibus, quæ ex materia et forma constant: tamen non esse revera compositum naturale, et idcirco non esse requirendas omnes proprietates materia, et forme, sed satis esse, si aliqua reperiatur.

Probatur hæc proposicio ex Eucharistie Sacramento. Siquidem in Eucharistia omnium consensu inveniuntur res pro materia, id est, panis, et vinum, et verba pro forma: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus;* et tamen nungquam res iste, et verba ita conjunguntur, ut materia, et forma in rebus naturalibus. Nam vel Sacramentum Eucharistia est solum res ipsa consecrata, id est, species panis, et vini, ut continent corpus, et sanguinem Christi: vel etiam consecratio, aut sumptio, ut quidam volunt: Sacra menta dici possunt. Si consecratio dicatur Sacramentum, tunc verba habemus, sed rem non habemus, ex qua Sacramentum componatur: tota enim consecratio in verbis consistit; nam panis, et vinum non concurrunt, ut pars consecrationis, sed ut subiectum circa quod agit Sacerdos; et in quo recipitur actio consecratus. Cum vero Sacramento dicitur res ipsa consecrata, vel sumptio, tunc rem habemus, verba non habemus, ex quibus Sacramentum componatur. Verba enim respectu rei consecratae, non sunt pars essentialis, sed principium productivum; pars enim essentialis manet cum ipsa re, verba autem non manent cum re consecrata, ita tunc primum incipit esse res consecrata, cum verba desinunt esse. Quocirca Concilium Florentinum in instructione Armenorum, non docet, verba Eucharistia esse formam ex qua constat Sacramento, sed ex qua conficitur consecratio. Sic enim ait: « Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris quibus hoc conficitur Sacramento. » Ex quo intelligimus, quando idem Concilium docet, in omni Sacramento esse res pro materia, et verba pro forma, non debere hoc intelligi ita proprie, ut intelligeremus in vero composito naturali.

Idem ostendit posset ex Sacramento Con-

fessionis. Nam non solum, ut diximus, in eo Sacramento materia sunt verba, que gerunt vicem rerum; sed etiam potest fieri, ut uno die fiat confessio et altero die detur absolute, ac proinde tum non simul sint materia, et forma: quod in nullo composito vere Physico reperitur. Quocirca tum Concilium Florentinum in instructione Armenorum, tum etiam Tridentinum sess. XIV. can. 4. dicunt, in Sacramento Confessionis actus penitentis esse quasi materia; nec audent absolute dicere esse materia.

Ex quibus omnibus apertissime colligimus materiam, et formam in Sacramentis largo modo esse accepitam; atque hinc etiam facile solvuntur omnia, quæ contra obiectio-riolent.

Verbum, quod cum elemento Sacramentum facit, non esse concionale, sed consecratum.

Diximus in Sacramentis res, et verba requiri, in quo cum adversariis convenimus. Neque dubitatio illa superest de re, qui sit illud videat, quod in Sacramentis adhibendum est, ut sensible signum; fatetur enim nobiscum in Baptismo aquam, in Eucharistia panem, et vinum adhibendum. De materiis allorum Sacramentorum non est opus hic disserere, quoniam ea non habentur ab adversariis pro Sacramentis.

Unum hie addam, ridicule Brentium in Confessione Wirtembergensi, cap. de Baptismo, excludere Chrisma ab usu Sacramentis, quod dicit ad elementa mundi pertinet, et in usu fuisse Iudeis in cærementiis Testamenti veteris. Nam si ea ratio quidquam valeret, excludere oportaret etiam aquam. Nam aqua magis pertinet ad elementa mundi, quam oleum, cum sit ipsa unum ex qualibet elementis mundi, oleum vero non inter elementa, sed inter mixta numeretur. In cærementiis quoque Iudeorum longe frequentiores erant ablutiones aquæ, quam iunctioles olei.

Sed his omissis, de quibus alio loco dicendum erit, questio gravissima est de verbo, quod cum re conjunctum, Sacramento facit. Nam Catholici omnes docent, verbum

Sacramenti esse pacifica quedam verba a Deo prescripta, quae super materiam a ministro pronuntianda sint; ut in Baptismo illa verba: « Ego te Baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » In Eucharistia illa: *Hoc est enim corpus meum; et de ceteris ad eundem modum.*

At Joannes Calvinus lib. IV. Instit. cap. 14 § 4. contendit verbum Sacramentale nihil esse aliud, nisi concionem; sic enim loquitur: « Hoc est quod vulgo dicunt, constare Sacramentum verbo, et externo signo. Verbum enim intelligenter debemus, non quod sine sensu et fide insursum, solo strepitu velut magica incantatione consecrandi elementi vim habeat: sed quod predictatum intelligere nos faciat; quid visible signum sibi velit. Quod ergo sub Papae tyrannide factitum est, non caruit ingenti mysteriorum profanatione; putant enim satis esse, si sacerdos, populo sine intelligentia obstruente consecrationis formulam demurmuraret. » Et infra: « Ergo cum de verbo Sacramentali fieri mentionem audimus, promissionem intelligamus que clara voce a ministro predicata plebem eo manu ducat, quo signum tendit, ac nos dirigit. » Hac ille. Sed antequam vel probemus aliquid, vel refellamus, explicanda est diligenter Calvini sententia.

Primo igitur annotandum est, Calvini, et ceteros adversarios nostros alteri sentire, et loqui de Baptismo, aliter de Eucharistia, que duo sola sunt apud eos propriissime Sacramenta. Nam in Baptismo duo genera verborum requirunt, in Eucharistia unum tantum: siquidem in Baptismo Primo loco verbum Sacramentale esse concionem, duobus modis intelligi posse. Uno modo, ut velit concionem esse partem Sacramenti essentiale, ita ut sine concione non sit Sacramentum. Altero modo, ut velit concionem non esse partem Sacramenti, sed tantum requiri, ut Sacramentum fructuose perciptatur.

Et quidem valde probabile est, Lutheranos, qui præter concionem adhibent verba consecrationis in omnibus Sacramentis, non requirere concionem ad essentiam, sed ad fructum tantum Sacramenti assequendum; proinde cum eis nulla erit hoc loco alteratio: iis tamen exceptis, qui verba ipsa Sacramentalia non preferunt ad consecrandum, sed ad instruendum, et aperte Evangelii prædicationem vocant, ut facit Joannes Brentius in Confessione Wirtembergensi cap. de Eucharistia.

At Calvini videtur quidem interdum loqui de verbo concionali, ut de re distincta a Sacramento, ut cum ait lib. IV. cap. 14. § 3. Sacramentum esse quasi appendicem verbi: tamen sepius de eo loquitur, ut de parte essentiali Sacramenti. Nam in verbis supra citatis dicit, Sacramentum constare duabus rebus, signo, et verbo, et per verbum dicit se intelligere concionem. Item ibi-

stitutionem Sacramenti ex cap. XI prioris ad Corinthios, eo fere modo, quo nos in Missa recitamus lectionem ex eadem epistola ad populi instructionem. Deinde adhibet concionator explicationem; et tum denum sine ullo signo crucis, aut alio verbo, seu ritu sacro distribuunt panem, et vinum. Exstat alia formula Anglorum, qui Genevae degunt, in qua post lectionem epistole ad Corinthios, et concionem, sequitur gratiarum actio conceptis verbis, quam alta voce pronuntiat minister, et tum denum sine ulla verbis consecratoris, distribuuntur panis, et vinum.

Lutherani autem non eodem modo omnes agunt, sed alii recitant verba institutionis mere historice, alii recitant cum intentione consecrandi, ali nihil recitant: quorum opiniones vide apud Kemnitium in 2. par. Examinis, pag. 346.

Ex quibus sequitur habere adversarios verum Baptismum, sed non veram Eucharistiam, nisi forte admodum paucos, eos videbilem, qui adhibent verba, et fuerunt in Ecclesia ordinati Sacerdotes.

Secundo notandum est, quod Calvini dicit, verbum Sacramentale esse concionem, duobus modis intelligi posse. Uno modo, ut velit concionem esse partem Sacramenti essentiale, ita ut sine concione non sit Sacramentum. Altero modo, ut velit concionem non esse partem Sacramenti, sed tantum requiri, ut Sacramentum fructuose percipiatur.

Et quidem valde probabile est, Lutheranos, qui præter concionem adhibent verba consecrationis in omnibus Sacramentis, non requirere concionem ad essentiam, sed ad fructum tantum Sacramenti assequendum; proinde cum eis nulla erit hoc loco alteratio: iis tamen exceptis, qui verba ipsa Sacramentalia non preferunt ad consecrandum, sed ad instruendum, et aperte Evangelii prædicationem vocant, ut facit Joannes Brentius in Confessione Wirtembergensi cap. de Eucharistia.

At Calvini videtur quidem interdum loqui de verbo concionali, ut de re distincta a Sacramento, ut cum ait lib. IV. cap. 14. § 3. Sacramentum esse quasi appendicem verbi: tamen sepius de eo loquitur, ut de parte essentiali Sacramenti. Nam in verbis supra citatis dicit, Sacramentum constare duabus rebus, signo, et verbo, et per verbum dicit se intelligere concionem. Item ibi-

dem explicat de verbo concionali, illud Augustini: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum »: ubi sine dubio verbum ponitur de essentia Sacramenti. Nam ibidem Augustinus, et ex Augustino Calvinus, ait: « Sine verbo quid est aqua nisi aqua? » id est, aqua sine verbo non est Sacramentum, sed profanum elementum. Præterea si concionale verbum non esset de essentia Sacramenti, in Eucharistia nullum esset verbum de essentia, apud Calvinistas: non enim aliud verbo in eo Sacramento habent, nisi concionem. Præterea in commentario cap. V. ad Ephes. explicans Calvinus illud (Mundanus eam lavacra aqua in verbo vite): « Apparet, inquit, nullum in Patatu legitimam esse signorum observationem. Nam verbum quidem per se habere jactant, sed quod sit incantations vice: quia illud lingua incognita demurrrunt, et ita quasi demortuo elemento potius, quoniam hominibus destinatum foret; nulla mysterii explicatio ad populum; quæ sola facit ut mortuum elementum incipiat esse Sacramentum. » Nota ultima verba.

Denique Theodorus Beza omnem dubitationem tollit, cum ita scribit in libro, quem inscripsit: Summa doctrinae de re Sacramentaria: « Quæ est causa formalis Sacramentorum? Ordinatio Dei in ipsis verbo comprehensa, et ab ipsis ministro explicata secundum ejus mandatum: non autem pronuntiatio ipsa illorum verborum, neque illa vis in vocabulis latens. » Hac ille. Ex quo intelligimus verba illa Baptismi: « Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti », recitari quidem a Calvinistis dum aspergitur aqua, sed non esse illa verba formam Sacramenti apud eos: verum concionem precedentem esse formam, illa autem verba ad ritum pertinere, ut paulo infra idem Theodorus indicat: et illa ipsa non proferri, ut consecretur aqua, sed ut etiam inde instruatur populus.

Notandum est Tertio, tria esse, in quibus nos a Calvinistis dissentimus, que sunt ordine demonstranda. Primum enim nos in omni Sacramento docemus, necessarium esse verba quedam a Deo instituta pronuntiari in ipsa actione Sacramenti: illi solum in Baptismo id necessarium docent. Secundo nos docemus, ad essentiam Sacramenti non requiri verbum concionale, illi affirmant, requiri. Tertio nos docemus, ad essentiam Sacramentorum requiri verba certa

concepta, consecratoria, et haec esse, que dicantur proprie verba Sacramentalia; illi hoc totum negant, et magicam incantationem vocant. Nam etiam verba Baptismi, ut dixi, non ideo recitant dum aspergunt aqua, sed ut instruatur populus, ut sint etiam illa verba pars quedam concionis: in quo, ut dixi, Joannes Brentius, et alii quidam ex Lutheranis cum Calvinistis convenient. Et hec est ratio, cur illi lingua vulgari, nos Latina utamur in Sacramentis: illi enim populum docere volunt, qui non intelligit linguam Latinam, nos Deum invocamus ad sanctificandum elementum, Deus autem omnes linguis intelligit.

Sit igitur Prima propositio: « Non solum in Baptismo, sed etiam in ceteris Sacramentis requiruntur verba in ipsa celebrazione mysterii. » Probatur. Nam in Eucharistia, Dominus dum panem benedixit, certa verba pronuntiavit nimirum: *Hoc est corpus, quod pro vobis datur, ac deinde jussit, ut idem nos faceremus: Hoc, inquit, facite in meam commemorationem, » Lib. XXII.* Debet igitur et nos certa verbis uti, si facere volumus, quod ipse fecit, ut nobis imperavit.

Dicent fortasse, Christum imperasse, ut faceremus, quod ipse fecit, non autem ut dicemus verba, quae ipse dixit. Sed nos respondemus, illud (Hoc facite) referri ad totum actionem Christi, ita ut comprehendat etiam verba. Id quod (ut omitterem nunc alia argumenta) discimus ex traditione, et usi Catholice Ecclesie, que traditio si non recipiatur, in dubium revocabiliter etiam formam Baptismi. Nam unde, queso, colligatur, dum aqua aspergitur, dicenda esse illa verba: « Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti? » certe non aliunde quam ex illis verbis Matth. ult: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti.* At ex hoc loco id non potest certe colligi, nisi recipiatur Ecclesie traditio. Non enim Dominus ait, Dicite: Baptizo te in nomine Patris etc. satis igitur erit, si aspergentes aquam dicamus, In nomine Patris, et Filii etc.

Præterea non etiam dixit Dominus, Dicite: In nomine Patris etc. sed solum ait: *Baptizantes eos, in nomine Patris etc.* quæ verba non cogunt, ut dicamus, In nomine Patris etc. sed solum ut baptizemus auctoritate Dei, nimirum ut ejus ministri, quod potest fieri, etiam si nihil dicamus, Id quod

ex aliis similibus locis demonstrari potest. Nam Marci ultim. Dominus ait: *In nomine meo daemonia ejicent, super agros manus impoenent, et bene habebunt.* Et tamen non erat opus, ut Apostoli, cum aliquem curare volerant, dicerent voce, In nomine Domini, sed sati erat, si cogitatione: nam Actor. IX. Petrus excitavit Tabitham, et Actor. XIV. Paulus sanavit claudum sine ulla mentione nominis Christi. Sic etiam Matth. XVIII. Dominus ait: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, illuc sum in medio eorum.* Et tamen non est opus, ut qui volunt congregari in nomine Christi, dicant verbis; Congregatur in nomine Christi: sed satis est si convenient Christi auctoritate. Sic denique Joan. V. Dominus ait: *Ego veniam in nomine Patris mei, et non recipiatis me: si alius venerit in nomine suo, illuc sum in diec.* (3). Ubi non significatur alius per nomen, nisi auctoritas.

Quod igitur in Baptismo dicere debeat: «Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, » non ex sola Scriptura certo colligi potest, sed ex Scriptura, adjuncta Ecclesie explicazione, et praxi. Quod si in Baptismo recipitur Ecclesie auctoritas, cur non etiam in Eucharista, etceteris Sacramentis?

De aliis Sacramentis idem probari potest, quamquam non sit valde necessarium, cum ea ab adversariis non recipiantur. In Confirmatione perspicuum est, adhibenda esse verba ex cap. VIII Actor. ubi Apostoli anus imponentes simul orabant. Unde Cyprianus in epist. ad Jubarianum: «In indepositione, inquit, manum invokeatur, et infunditur Spiritus sanctus super baptizatos. » Idem habet Ambrosius lib. III de Sacrament. cap. 2: «Post fontem, inquit, superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur. » Idem habet Hieronymus lib. contra Luciferianos; et Augustinus lib. III. de Baptismo cap. 16.

In Sacramento Poenitentiae requiri etiam verba, patet ex illo Joan. XX: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur;* (2) nec enim id fieri potest sine verbis. Unde Joannes Chrysostomus in commentario ejus loci, dicit, Deum uti, et manu, et lingua sacerdotis ad absolvendum; et S. Leo in epistol. 91. ad Theodorum dicit, post Baptismum Deum sic

ordinasse remedium Poenitentiae, ut nisi supplicationibus sacerdotum venia nequeat obtineri.

In Sacramento Ordinis requiri verba, doceat Ambrosius in cap. IV. prioris ad Timotheum: Manus impositiones, inquit, verba sunt mystica, quibus confirmatur ad opus electus, accepientis auctoritatem, teste conscientia sua, ut audeat vice Domini sacrificium Deo offerre. » Item Hieronymus in cap. LVIII Isaiae, dicit Ordinationem clericorum fieri ad impreicationem vocis, et impositionem manuum.

In Sacramento Unionis aegrotorum, planum est requiri verba ex epistola Jacobi cap. V: *Inducat Presbyteros Ecclesie, et orient super eum ungentes eum oleo in nomine Domini etc.* (3).

Denique in Matrimonio res est perspicua, cum non possit constare mutua consensio, nisi verbis, aut signis aequivalentibus exprimatur. Itaque Calvinus etiam in libro de forma ministrandi Sacraenta, licet Matrimonium non habeat pro Sacramento, tamen vult in Ecclesia, celebrari, et prescribit certam formam verborum.

Secunda propositio: Non requiruntur verbum concionale ad essentiam ullius Sacramenti. » Probatur Primo; argumento ab auctoritate Scripturæ negative, quod ab adversariis magnifici solet, et debet, cum nihil oporteat in rebus divinis facere sine Dei verbo, et ipsi nullum Dei verbum agnoscant, nisi scriptum. Igitur in Scripturis fit mentio Baptismi; primum Joan. III: *Nisi quis renatus fuerit etc.* deinde Joan. IV. ubi habemus, Dominum per discipulos baptizasse; item Marci ult: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit*: ad Tit. cap. III: *Salvos nos fecit per lavacrum.* I. Pet. III: *Vos salvos facit Baptisma* (4). Sed in his locis nulla fit mentio verbi, neumoniconis.

Duo tantum sunt loca, ubi fit mentio verborum. Unus est ad Ephes. V: *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vite.* Alter Matth. ultim. : *Doce et omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (5).

Prior locus explicari debet per posteriorem; tum quia hac sit regula generalis etiam ab adversariis celebrata, ut cum id fieri potest, una Scriptura per aliam explicetur: tum quia Chrysostomus, Theodoretus, Theo-

(1) Marc. XVI, 18; Matth. XVIII, 20; Joan. V, 45. — (2) Joan. XX, 23. — (3) Jac. V, 14. — (4) Joan. III, 3; Marc. XVI, 16; Tit. III, 5; I. Petr. III, 21. — (5) Eph. V, 25; Matth. XXVIII, 19.

phylactus, Anselmus, aliquae interpres ita docent; dicunt enim illud: « In verbo vite, significare, In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Unus est Hieronymus, qui in commentario hujus loci per, *verbum vite*, intelligit doctrinam. Sed observandum est, Hieronymus omissoe litterale expositionem, et solum exposuisse mystice, id est, ut ipse dicit, tropologicæ. Non enim per lavacrum intelligit Baptismum, sed purgationem quilibet, quæ per doctrinam fieri potest. Omnes autem interpres, qui ad litteram exponunt, per lavacrum intelligent Baptismum, et per verbum, intelligent invocationem Trinitatis.

Remanet ergo solus locus ille Matthæi ultim. : *Doce et omnes gentes, baptizantes eos etc.* quo loco non negamus iuberi, ut instructio precebat Baptismum: imo hoc ipsum nos docemus, et facimus; non enim baptizamus ullos aditos, nisi prius dimulatumque instructi fuerint. Sed negamus hoc loco prescribi concionem tamquam partem essentialiem Sacramenti, immo asservimus distinguere hoc loco aperte doctrinam a Sacramento. Sie enim distinguit S. Hieronymus, in commentario hujus loci: « Ordo, inquit, præcipuus, jussit Apostolis, ut primum docerent omnes gentes; deinde fidei interrogarent Sacramento, et post fidem, ac Baptisma, que essent observanda, præsiperent. »

Porro, quod diximus de Baptismo, dici potest etiam de Eucharistia. Nam nec Dominus Matth. XXVI. nec Paulus I. Corinth. XI. dicunt fieri debere concionem, cum celebatur cena Dominica: nec ipse Dominus ultam habuit concionem, nec explicitum videtur Eucharistia (quod tamen Calvinus necessarium putat) in ipsa cena celebratione. Habuit quidem postea longissimum sermonem, quem Joannes descripsit cap. XIV, XV et XVI sed is nihil ad cenam pertinebat, tum quod post cenam habitus sit, tum etiam, quod nihil in eo de cena Dominus dissevererit. Viderit igitur Calvinus, ex quo Evangelio didicerit, concionem esse formam Sacramenti.

Secundo probatur, non esse concionem de esseutio Sacramenti. Nam si ita esset, non distinguenter officia concionandi et baptizandi. Quicumque enim concionaretur, hoc ipso baptizaret, quandoquidem ministraret formam Baptismi: et contra, qui baptizaret,

(1) I. Cor. I, 17.

concionaretur, cum Baptismus formaliter nihil aliud sit, nisi concio. At contradicit hinc sententia Beatus Paulus, cum ait I. Corinth. I: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare* (1). In quem locum praclare scribit commentator, qui tribuitum Ambrosio: ostendit enim multo minus esse baptizare, quam prædicare, ex eo, quod qui baptizat, solum prænuntiat solemnia quædam verba, et aquam infundit, quod facilimum est. Unde etiam Petrus Actor. X. postquam predicaverat Cornelio, non ipse eum baptizavit, sed jussit a ministris inferioribus baptizari. At secundum Calvinum Petrus ipse baptizasse diceundus esset, qui formam adhibuit Baptismi.

Tertio; Si forma Baptismi esset concio, varia essent Baptismata pro varietate concionum: non enim omnes eodem modo concionantur. At unum Baptisma esse, sicut unus est Deus, et unus Dominus, testatur Apostolus ad Ephes. IV. et Symbolum Constantiopolitanum.

Quarto; Si forma Baptismi esset concio, falsum Baptismum haberent heretici, ac proinde rebaptizandi essent: non enim vera esse potest predicatione hereticorum. At Ecclesie approbat Baptisma quorundam hereticorum, modo debet verbi prescriptis, id est, « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti », etiam ad ipsi perversissimam concionem, ut docet S. Augustinus lib. III. de Baptismo cap. 15: « Si Evangelicis, inquit, verbis, In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti Marcion Baptismum consecratabat, integrum erat Sacramentum, quamvis ejus fides sub iisdem verbis aliud opinantis, quam Catholicæ veritas docet, non esset integra, sed fabulosi fasilitatis inquinata. Nam sub eisdem verbis, (id est, In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti) non solum Marcion, aut Valentinus, aut Arius, aut Eunomius, sed ipsi carnales parvuli Ecclesie, si possent singuli diligenter interrogari, tot diversitas opinionum fortassis, quot homines numerarentur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei. Numquid tamen ideo non integrum Sacramentum accipiunt? »

Quinto; Baptismum Catholicorum datur sine ulla concione. Etsi enim præcedit Catechismus, et sermones, ac prædicationes per multe, tamen eo die, quo fit Baptismus,

ordinarie concio fieri non solet. Et tamen Calvinus non jubet rebaptizari Catholicos, imo fatetur verum esse eorum Baptismum lib. IV. Instit. cap. 15. §. 16 : « Tales, inquit, hodie sunt Catabaptiste nostri, qui rite nos baptizatos pernegan, quod ab impiis, et Idolatriis in regno Papali baptizati sumus. Itaque Anabaptismum furioso urgent etc. » Quomodo ista coherent, ut concio sit forma Baptismi, et tamen sine concione verus Baptismus dari possit? Quomodo etiam verba ista ex libris Institutionum concordant cum verbis ejusdem Calvinii supra citatis ex commentario V. cap. ad Ephes. ubi ait, nullam esse apud Papistas legitimam signorum observationem, quod desiit apud eos explicatio ad populum, que sola facit ut mortuum elementum incipiatur esse Sacramentum?

Sexto: Si forma Baptismi esset concio, parvuli certe baptizandi non essent: non enim fieri debet concio, ubi non est, qui audiatur, et intelligatur. Monet enim Sapientia Eccles. XXXII : *Ubi non est auditus, non effundas sermonem* (1). At pueri nihil intelligunt, nec attendunt, aut attendere possunt; igitur non est illis concio facienda: quare nec baptizari debent, aut possunt.

Ad hoc argumentum dupliceiter responderi solet, aliqui enim, ut Lutherani, volunt parvulos percipere concionem. Sed hos supra refutavimus dilemmate S. Augustini in Epist. ad Dardan. Aut usum rationis habent, aut non: si non habent, ergo non intelligunt; si habent, ergo sacrilegi sunt, qui Sacramentum recusant, ut palet.

Alii, ut Calvinus lib. IV. Instit. cap. 16. §. 20, dicunt, parvulos non percipere Sacramentum utiliter pro eo tempore, tamen verum Sacramentum percipere, quod postea utile sit futurum. Sed hec solutio non est sufficiens. Nam si verbi praedicationem est de essentia Baptismi, non minus, quam aqua, certe debet percipi non minus, quam aqua, aliqui non modo inutile, sed etiam nullum erit Sacramentum. Quod si aqua asperguntur a ministro, infantem vero non attingeret, nemo diceret illum esse baptizatum; ergo si concio fiat, et non percipiat ab infante, nemo dicere debet ex Calvinista, illum esse baptizatum. Concio autem non vere percipitur, nisi cum intelligitur: non enim dicuntur percipere concionem, que proprie instructio quædam est, qui non instruitur, etiamsi so-

num quendam audiat. Non ergo infantes percipiunt formam Sacramenti, quare nec Sacramentum. Aut igitur Calvinista fiant Anabaptiste, aut desinant concionem requirere ad essentiam Sacramenti.

Tertio propositio: « Requiritur ad essentiam Sacramenti certa forma verborum, que non tam instruat circumstantes, quam consecret et sanctificet elementum. » Hec est non modo adversus Calvinum, sed etiam adversus Brentium, ac ceteros Lutheranos, quæ verba ipsa consecrationis pronuntiari volunt ad instruendum populum, non ad materiam consecrandam; et dicere nefas esse putant, si ea verba Latine pronuntiatur apud populum Latina lingue imperitum:

Probatur hæc propositio Primo: Verba a Domino prescripta in Baptismo, non habent formam instructionis, sed invocationis et benedictionis. Id quod probatur ex ipsa forma loquendi Christi. Non enim ait: *Dotece omnes gentes nomen Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sed: Baptizantes eos in nomine Patris etc.* ubi verba illa, *In nomine Patris etc.* respiciunt actum baptizandi, non actum docendi: prouide sonant invocationem Trinitatis super aquæ aspersiōnem, non declarationem mysterii ad auditores. Deinde, si licet Scripturam exponere per Scripturam, perspicuum erit, *In nomine Patris etc.* sonare invocationem, non instructionem: sic enim accipitur ista forma loquendi in aliis locis, ut Marci ult: *In nomine meo daemonia ejicent*. Actor. III: *In nomine Jesu Christi surge, et ambula*. Matth. VII. *Nonne in nomine tuo da monia ejicimus?* (2) et alibi passim. Deinde, si verba ista ad instructionem pertinenter, valde profecto imperfecta essent: non enim solum instrui debent de Trinitate qui baptizantur, sed etiam de incarnatione, et passione Domini, et praecipue de promissione gratiae ob Christi meritum; quarum rerum nulla in his verbis mentio fit.

Secundo: Verba, quæ dicuntur in mysterio Eucharistie ab Apostolo, dicuntur verba benedictionis, quod certe non instructionem, sed consecrationem sonat. I. Corinth. X: *Calix benedictionis, cui benedictus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* (3) Idem argumentum duci posset ab aliis Sacramentis, si ea reciperent adversarii. Vide tamen quæ diximus in confirmatione prime propositionis.

(1) Eccl. IXIX, 6. — (2) Marc. XVI, 17; Act. III, 6; Matth. VII, 22. — (3) I. Cor. X, 16.

Terzio probatur ex illis Apostoli verbis I. Corinth. I: *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati es-tis?* (1) ubi Apostolus demonstrare vult, Sacramentorum actores non esse eos homines, qui illa ministrant, sed Deum: idque inde probat, quia non dantur in nomine ministerium, sed in nomine Dei, id est, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Nomen igitur in verbis Sacramentorum, invocationem significat, ex qua colligitur auctoritas. Unde Chrysostomus hom. 3. in priore ad Corinthios: « Noli, inquit, mihi dicere, quis baptizavit, sed quem in baptismate invocavos, requiritur. » Vide de hoc loco, et de hoc argumeto Optatum Milevitani, lib. V. contra Parmenianum.

Quarto idem probatur ex traditione Conciliorum. Nam Concilium Nicænum can. 19. jubet rebaptizari Paulianistas: quod idem statuit Concilium Laodiceum can. 8. de Cataphrygibus. At contra Concilium I Arelatense eodem tempore celebratum can. 8. et Siricius epist. I. cap. 1. jubent, Arianos non rebaptizari, cuius differentia causa non potest reddi nisi illa, quam reddit Innocentius in epist. 22. cap. 5. quia videlicet Paulianista, et Cataphryges non solum non credebant Trinitatem, sed non baptizabant cum invocatione Trinitatis: at Ariani licet non credentes Trinitatem unius essentiae, tamen baptizabant in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. At certe quantum ad instructionem, et explicationem, tam errabant circa Trinitatem Ariani, quam Paulianista, et Cataphryges: non igitur instructio, sed invocatio Baptismum perficit.

Quinto probatur ex Patribus, qui cum de verbis Sacramentorum loquuntur, non instructionis, sed invocationis, et consecrationis mentionem faciunt. Dionysius Areopagita in lib. de Eclasiast. Hierar. cap. ult. vocat verba Sacramentorum ταῦτα εὐχές ιππάστας, id est, consecratio invocatio. Justinus in Apologia ad Antonium Plum: « Super eo, inquit, qui renascendum sibi esse statuerit, parentis rerum omnium, et Domini Dei nomen nominatur, atque id ipsum solum lavaturum istum ad lavacrum ducentes invocamus. » Et infra: « In nomine etiam Jesu Christi crucifixi, atque in nomine Spiritus sancti abluitur is, qui illu-

minatur. » Basilius libro de Spiritu sancto, cap. 43: « Tribus, inquit, mersionibus, ac totidem nomenclaturis, sive invocationibus magnum Baptismatis mysterium perficiatur. » Cyrus catechesi 3: « Aqua simplex, inquit, per Sancti spiritus, Christi, et Patris invocationem, sanctitatem consequitur. »

Athanasius ser. 3. contra Arianos, circa medium: « Cur, inquit, dum initiamur Baptismate, una cum Patre, Filii quoque nomen receperis? nam ut Pater sit insufficiens, nefaria vox est etc. » ubi doceat, tres personas nominari in Baptismo, non quod una non sufficiat sanctificare hominem, sed quia inseparabiles sunt ob naturam unitatem. Quocirca vult verba illa Baptismi non dici ad instruendum populum, ut heretici somniant, sed ad invocandum Deum, qui per Baptismum nos sanctificat.

Gregorius Nyssenus in lib. de Baptismo: « Omite, inquit, mecum configere, et oppone te, si potes, Domini vocibus, quæ invocationem, et cognominationem Baptismatis hominibus instituerunt. Et quæ sunt verba Dominicæ præcepti? Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Et infra: « Submittimus nos Patri, ut sanctificemur etc. »

Cyriani, vel quicunque fuit auctor, in serm. de Baptismo Christi, prope initium: « Verborum, inquit, solemnitas, et sacri invocationis, et signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministeriis attributa, visibili celebrant Sacramentum: rem vero ipsam Spiritus sanctus format, et officit, et consecrationibus visibilibus invisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit. »

Ambrosius lib. II. de Sacramentis, cap. 3: « Venit, inquit, sacerdos, precem dicit ad fontem, invocans Patris nomen, presentiam Filii, et Spiritus sancti, ut ille verbis colestibus. Coelestia verba, quæ Christi sunt, quod baptizemus in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Si ergo ad hominis sermonem ad invocationem Sancti, adest presentia Trinitatis, quanto magis ibi adest, ubi sermo operatur aeternus? » Simili dicit de verbis Eucharistie lib. IV. de Sacramentis, cap. 4.

Augustinus lib. III. de Baptismo contra Donatistas, cap. 10: « Non est, inquit, aqua profana, et adultera, super quam nomen Dei invocatur, etiamsi a profanis, et adul-

(1) I. Cor. I, 13.

TOM. III.

teris invocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. Baptismus vero Christi verbis Evangelicis consecratus, et per adulteros, et in adulteris sanctus est, quamvis illi sint impudici, et immundi, quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, et Sacramento suo divina virtus assistit. » Et lib. V. cap. 20: « Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacra menta non celebrarentur, quomodo exauditi homicidam deprecantem, vel supra aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quae omnia tamen, et flunt, et valent etiam per homicidas. »

CAPUT XX.

Solvuntur objectiones.

Solvendae supersunt objectiones Calvini, qui primo loco proferit testimonium S. Augustini ex tracta. 80. in Joan. ubi S. Augustinus, postquam dixerat: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Et infra: « Mundatio nequaquam fluxo et labili tribueretur elementum, nisi adderetur in verbo. » Ubi fate tur Augustinus, ipsam etiam aquam vim habere mundandi, sed eam non ex se habere, sed a verbo. At concio nihil tribuit aquæ; tota enim refertur ad instruendos auditores, non ad sanctificandam aquam. Imo id nobis obiecit Calvinus in commentario, cap. V. ad Ephesios, tamquam valde absurdum, quod in Sacramentis interdum verba referamus ad ipsum elementum consecrandum, et non ad populum instruendum.

Quarto, Augustinus ait: « Hoc verbo, ut mundare possit, consecrat et Baptismus. » At idem Augustinus docet verbum, quo Baptismus consecrat, esse illam invocationem: « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Sic enim loquitur, lib. III. de Baptismo, contra Donatistas, c. 15: « Quomobrem si Evangelicis verbis: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum. » Id ipsum repetit in infinitis locis.

Quinto, Augustinus ait: « Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingerent etiam tantillum, mundet infanteum, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad silentem. » At verbum concionale nihil prædest, nisi actu creditur, ut notum est: non igitur Augustinus de concionali verbo loquitur.

Rejecta igitur Calvinii sententia, quidam ex Catholicis docent, Augustinum loqui de verbo non concionali, nec consecrationis, sed institutionis Sacramenti: illud enim suo modo efficit Sacramentum, consecrat aquas, mundat infantem etc.

Respondeo: Locus hic mire torquere solet nonnullos, cum tamen non usque adeo obscurus esse possit, cum sit pars quadam concisionis ad populum habitæ, nisi forte credimus S. Augustinum per enigmata prædicare solitum, ut Edipo opus esset ad eum intelligendum. Referam igitur quid alii sentiant, et refellam ea, que non videntur recte dicta.

Primum igitur Calvinus contendit, totum hunc locum de concione intelligendum. Sed fallitur apertissime. Primo, quoniam Augustinus ait: « Detrahe verbum, quid est aqua, nisi aqua? » At detraクト verbo concionali, adhuc aqua Baptismi non est pura

aqua, sed aqua sacra, et Sacramentalis. Nam apud nos nulla fit concio in Baptismo, et tamen Baptismum nostrum verum Sacramentum Calvinus esse fatetur, lib. IV. Instit. cap. 15. § 16.

Secundo, Augustinus ait: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. » At concio non accedit ad elementum, sed præcedit, ut ipse idem Calvinus docet, lib. IV. c. 44. § 3. Oportuisset ergo, ut dicaret: Accedit ad verbum elementum, et fit Sacramentum.

Tertio, Augustinus ait: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Et infra: « Mundatio nequaquam fluxo et labili tribueretur elementum, nisi adderetur in verbo. » Ubi fate tur Augustinus, ipsam etiam aquam vim habere mundandi, sed eam non ex se habere, sed a verbo. At concio nihil tribuit aquæ; tota enim refertur ad instruendos auditores, non ad sanctificandam aquam. Imo id nobis obiecit Calvinus in commentario, cap. V. ad Ephesios, tamquam valde absurdum, quod in Sacramentis interdum verba referamus ad ipsum elementum consecrandum, et non ad populum instruendum.

Quarto, Augustinus ait: « Hoc verbo, ut mundare possit, consecrat et Baptismus. » At idem Augustinus docet verbum, quo Baptismus consecrat, esse illam invocationem: « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Sic enim loquitur, lib. III. de Baptismo, contra Donatistas, c. 15: « Quomobrem si Evangelicis verbis: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum. » Id ipsum repetit in infinitis locis.

Quinto, Augustinus ait: « Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingerent etiam tantillum, mundet infanteum, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad silentem. » At verbum concionale nihil prædest, nisi actu creditur, ut notum est: non igitur Augustinus de concionali verbo loquitur.

Rejecta igitur Calvinii sententia, quidam ex Catholicis docent, Augustinum loqui de verbo non concionali, nec consecrationis, sed institutionis Sacramenti: illud enim suo modo efficit Sacramentum, consecrat aquas, mundat infantem etc.

CAPUT XX.

Sed neque hæc explicatio admitti potest. Primo, quoniam non tollit difficultatem, quem adversarius nobis objicit, ex illis verbis: « Non quia dicitur, sed quia creditur. » Et ex illis: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; » que verba ter repetuntur hoc loco ab Augustino.

Nihil enim horum quadrat in verba institutionis Sacramenti. Nam verba institutionis non ideo vim habent, quia creduntur, sed quia dicta sunt a Domino, qui solus potuit ex elementis facere Sacra menta. Neque verba institutionis sunt propriæ verbum fidei, quod prædicamus: nam ibidem explicat Augustinus, quid sit hoc verbum fidei, cum ait: « Quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. »

Secundo, Augustinus præter verbum, de quo hic loquitur, non agnoscit in Sacramento aliud verbum; sed nudum ac solum elementum, ut patet ex illis verbis: « Detrahe verbum, quid est aqua nisi aqua? » Et: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. » Et: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Non igitur hoc verbum est verbum institutionis, cum certum sit præter verbum institutionis, Sacramenta constare ex verbis, et non de Sacramentali, ut nos paulo ante dicebamus; vel erit in his verbis intolerabilis aquivocatio.

Alii item Catholicorum sententia est, Augustinum loqui solum de verbo cærimoniali, seu consecratio. Quæ sententia melior est ceteris duabus: tamen habet hoc unum incommunum, quod non potest reddere causam, cur Augustinus allegaverit ex c. X. epist. ad Romanos illa verba: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in corde tuo etc. » Et rursus eis paulo infra allegaverit illa ex cap. XV. Actorum: « Fide mundans corda eorum. » Et ex I. Pet. III. illa: « Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio. » Et denique illa ex cap. XV. Joan.: « Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis (1). » Nam nihil horum trahi potest, ad verba consecratio nis, nisi per summam vim, et nisi ex con cione populari, ut supra dixi, enigmata faciamus.

Dico igitur, Augustinum hoc loco non semper loqui de eodem verbo, sed nunc de Sacramentali, nunc de concionali, ut ex ar-

gumentis jam factis planum factum est.

Dices; ergo Augustinus in perpetua æquivalente versatur, cum iisdem sententiis tam differenter accipiat nomen verbi: exempli causa, cum dixisset: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Suljungit: « Non quia dicitur, sed quia creditur, » ubi aperte loquitur de verbo concionali: prouinde aut etiam antea loquebatur de concionali, aut vitiosam equivocationem committit.

Præterea ad probandum, aquam habere vim ex verbo, profert testimonium B. Pauli, ex c. X. ad Rom.: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis etc. » Et illud Actor. XV: « Fide mundans corda eorum. » Et illud, I. Pet. III: « Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio. » Et addit: « Hoc est verbum fidei quod prædicamus. » Sed quid, quæso, probat Augustinus, si æquivoce de verbo loquitur?

Denique in extrema concione cum dixisset, aqua per verbum mundari infantem, subiungit continuo: « Hoc totum fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis; » que verba de concione Domini sunt intelligenda necessario. Quare vel etiam superiora intelligi debent de concionali verbo, et non de Sacramentali, ut nos paulo ante dicebamus; vel erit in his verbis intolerabilis aquivocatio.

Respondeo, nullam esse in verbis Augustini æquivalocationem. Siquidem ipse explicanda suscepit illa verba Domini, Joan. XV: « Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. » Dum autem illa verba explicaret, propositi sibi ipsi questionem, cur non dixerit potius Christus: « Jam vos mundi estis propter Baptismum, quo locuti estis. » Nam etiam verbum Domini prædicatum mun dat, quatenus gignit fidem, que est initium justificationis, tamen etiam Baptismus mun dat, cum statim abluit sordes omnium peccatorum.

Ad hanc questionem respondet, Christum dixisse: « Vos mundi estis, propter verbum, et non dixisse: Mundiestis propter Baptismum quia in omni mundatione, sive ea fiat in Sacramentum, sive extra Sacramentum, semper sis mundandi oritur ex verbo. Nam si fit mundatio extra Sacramentum, necessario fit per actualē fidem: fides autem ex auditu,

(1) Rom. X, 8 et 9; Act. XV, 9; I. Petr. III, 21; Joan. XV, 3.